

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
YAYINLARI

DİYANET DERGİSİ

DİNİ, İLMİ, EDEBİ ÜÇ AYLIK DERGİ

NİSAN-MAYIS-HAZİRAN 1986

CİLT : XXII - SAYI : 2

İMAM NESEFİ VE TEFSİRİ

Yahya ALKIN

Haseki Eğit. Mrkz. Öğrt.

Ebu'l-Berekat Abdullah İbn-i Ahmed b. Mahmûd En-Neseî Ceyhûn ile Semerkant arasında bulunan ve Neseî denilen yerde doğmuştur. Doğum tarihi bilinmemektedir.(1) Tarihçilerin çoğunluğuna göre ölüm tarihi hicri 710 (1310 M.) dir. Bazalarına göre 701 H. de vefat etmiştir.(2) Kirman'da Es-Sultaniye Medresesinde müderrislik yapmış, 710 h. yılında Bağdat'a gitmiş aynı yıl seyahatten döerken Hindistan (İzac)'da ölmüş ve orada gömülmüştür.(3) İslami ilimlerin hemen hemen her sahasında ölümsüz eserler veren ve üstün bir İmî mevkiye sahip olan En-Neseî, Şems-ul-Eimme El-Kerderi ve Bedreddin Haîer Zâde gibi zamanının büyük alimlerinden ders almış ve kısa zamanda temayüz etmiştir.(4) Meşûr talebelerinden ikisi şunlardır: Mecmeul Bahreyn Müellifi Muzaffer El-Sa'ti (ölm. 694-1294/95). Hidaye Şârihlerinden Husayn El-Sîgnakî (ölm. 714-1314),(5) İslâm âlimleri arasında üstün bir itibara sahip olan Neseî; Zahid, İmiyle âmil, Kamîl ve zamanında eşi olmayan yüksek bir şahsiyettir.(6)

ESERLERİ

Ebu'l-Berekât-en-Neseî'nin, birçok eserleri vardır. En meşûrları şunlardır :

1 — Medârik'ut-Tenzil ve ha-
kaik'ut-Te'vil

Bu eser; Neseî'nin meşûr Tefsir kitabıdır. Biraz sonra hakkında oldukça geniş bilgi verilecektir.

2 — Menâru'l-envar :

Bu eser, usûl-ı fıkıh hakkındadır, üzerine birçok şerhler yazılmıştır. Müellifin kendisi de, bu kitab üzerine "Keşfu'l-Esrâr Şerhu'l-Menar" adıyla bir şerh yazmıştır. Bu şerh, 1316 m. tarihinde ve 2 cilt halinde Bulak'ta basılmıştır.(7)

Menâru'l-Envâr, asırlarca İslam âleminde ders kitabı olarak okunmuş ve hâlâ okunmaya devam etmektedir. Bu eser, Türkiye'de daha ziyade Abdullatif İbn' Melek'in üzerine yazmış olduğu şerhle beraber okunmaktadır.

(1) Bk. Et-Tefsir vel-Müfessirûn, Ez-Zehabî, C: 1 sh. 304 El-Fevaid-ul Behiyye Fî Teracim-il Hanefiyye S: 102 Leknevi El-Hindi El-A'lam, Hayraddin El-Zirikli C: 4 Neseî maddesi 3. bsk.

(2) Bk. a.g. kaynaklar.

(3) İslam Ansiklopedisi En-Neseî md.

(4) El-Fevaid-ul Behiyye S: 102.

(5) a.g.e.

(6) a.g.e.

(7) İslam Ansiklopedisi Neseî md.

3 — El-Umdetü Fî Usûl'îd-Din :

Âkaid mevzuunda olan bu esere yine bizzat kendisi "El-İtimad şerh-u'l-Umde" adıyla bir şerh yazmıştır. Maturidî akidesi işlenmektedir. Bu eser, 1843 yılında⁽⁸⁾ Piller of the Creet yayınevi tarafından Londra'da yayınlanmıştır.

4 — Kenz'ud-Dekaik :

Bu eser, fıkıh mevzuunda olup Hanefi fıkıhçıları tarafından pek itibar edilen dört muteber (mütûn'u erbaa) fıkıh metninden birisidir. Kenz hakkında yazılmış ve basılmış birçok şerhler vardır. Bunların en meşhûrları şunlardır :

a — Tebyin'ul-Hakaik : Müellifi Zeylafidir. (ölm. 743/1342) 6 cilt halinde basılmış olup Hanefi fıkıhçıları tarafından çok okunmakta ve kaynak eserlerden kabul edilmektedir.⁽⁹⁾

b — Remz'ul-Hakaik: Aynı tarafından yazılan bu şerhde iki cilt halinde 1235 m. tarihinde Bulak'ta basılmıştır.

c — El Bahr Ur Râik : İbn-i Nuceym (ölm. 970/1561) tarafından yazılan bu şerh Kenz'in en meşhûr şerhi olarak kabul edilmektedir. 1334 m. tarihinde Kahire'de 8 cilt halinde basılmıştır.⁽¹⁰⁾

5 — Metn'ul-Vâfi, bu da Hanefi fıkıhı üzerinde yazılan değerli bir metindir. 684 h. tarihinde tamamladığı "El-Kâfi şerh-ul Vâfi" adlı eseriyle Vâfi'yi şerhetmiştir.⁽¹¹⁾

Rivâyete göre; Neseфи, evvela Hidâye'yi şerhetmeye niyetlenmiş, onun bu niyyetini öğrenen zamanının mühim alimlerinden Tacüşşeria' "Bu O'un şanına yakışmaz" deyince Hidâye'yi şerhetmekten vazgeçmiş, Vâfi ile onun şerhi olan Kafi'yi yazmış⁽¹²⁾. Ayrıca Hidâye'ye de bir şerh yazdığı söylenirse de bunun sıhhati derecesi bilinmemektedir.⁽¹³⁾

6 — El-Musaffâ: Bu eser, Neçmud-Din Ebu Hafs En-Neseфи'nin (ölm. 537/1142) akaid mevzuunda yazmış olduğu El-Manzûmet-un Neseфиyye'nin şerhidir.⁽¹⁴⁾

**MEDARİK-UT TENZİL VE
HAKAİKUT-TE'VİL ADLI
TEFSİRİN TANIMI**

Ebu'l-Berekât En-Neseфи'nin yazdığı bu tefsir, Türkiye'de Neseфи tefsiri ve Medârik tefsiri adlarıyla tanınır. Dirayet tefsirlerinin en değerlilerinden ve en çok okunanlarından.

Müellif, bu tefsirini Keşşaf'dan hülâsa etmiştir.⁽¹⁵⁾ Zaman zaman da Kadı Beydâvî'nin ibaresini olduğu gibi nakleder.⁽¹⁶⁾ Ebu'l-Berekat ile Kâdı Beydâvî arasında az bir zaman farkı vardır.⁽¹⁷⁾ Buna rağmen Beydâvî'deki ibarelerin yer yer Neseфи tefsirinde görülmesi; her iki müellifin de aynı kaynaktan yani Keşşaf'tan istifade etmelerinden veya Neseфи'nin bizzat Beydâvî tefsirini okuyup faydalanmasından ileri gelmektedir.⁽¹⁸⁾

(8) a.g.e. ve El-Fevâid'ul-Behiyye S: 102.

(9) İslam Ansiklopedisi, Neseфи md.

(10) a.g.e.

(11) El-Fevaid'ul-Behiyye S: 102 Et-Tefsir vel Müfessirin, Ez-Zehabi, C: 1 S: 204 İslam Ansiklopedisi, Neseфи md.

(12) El-Fevaid'ul-Behiyye S: 102.

(13) a.g.e.

(14) El-Fevaid'ul Behiyye S: 102; İslam Ansiklopedisi; Neseфи Md.

(15) Et-Tefsir vel-müfessirin, Ez-Zehabi 2. bsk. 1976 C: 1 S: 305.

(16) a.g.e. ve Tabakat-ul müfessirin, Ö.N. Bilmen

(17) Kadi Beydavî'nin ölüm tarihi hicri 685 dir.

(18) Tabakat'ül-müfessirin, Ö.N. Bilmen.

Malum olduğu gibi, Keşşaf tefsirinin sahibi Zemahşeri, itikadî mes'elerde Mü'tezilenin görüşünü benimser. Bu itibarla Dirayet Tefsirlerinin başında gelen Keşşaf'ında itikadî konuları, bağlı bulunduğu mezhebin esaslarına göre izah ve şerhetmiştir. (19)

Ebu'l-Berekât En-Nesefî, Keşşaf'dan hulâsa ederken itizâlî fikirleri atmış ve Ehl-i Sünnetin esaslarına göre tefsir etmiştir.

Bir misal: Kıyame sûresinin 22. ve 23. ayetlerini Zemahşeri Keşşaf'ında şöyle tefsir eder: "Cennet ehli iyilik ve nimeti, yalnız Rablerinden beklerler, nitekim dünya hayatında da sadece Allah'dan korkarlar ve O'ndan ümid ederlerdi." (20)

Mezkûr ayetleri Nesefî şöyle tefsir ediyor :

"O gün bir takım yüzler güzel ve parlaktır. Mesafe, yön ve keyfiyyet olmaksızın yalnız Rablerine bakarlar"

Burada = نظر bakmak keli-

mesini, Rabbinin emrini ve mükâfâtını beklemek, ummak manasına hamletmek doğru değildir. (21)

Malûm olduğu gibi Mu'tezile; ebedî âlemde Allah'ın görülmesi (Rûyetullah) mevzuunda da Ehl-i sünnete muhalefet eder ve görülemediğini söyler. Bu sebeble görüleceğine dair mezkûr âyetlerin zahirini

te'vil ederler ve نظر =

bakmak kelimesine الانتظار =

beklemek, ummak manası verirler. Nesefî bunun tenkidini yapıyor. (22)

Kadı Beydâvî fikhî meselelerde Şafî mezhebine bağlıdır. Dolayısıyla

le ahkâm ayetlerini, bağlı bulunduğu mezhebe göre tefsir eder.

Mesela; Nûr suresindeki

الا مظاهر منها ayetinin tefsiri

rinde (23) Beydâvî şöyle der: "Bu âyette istisnâ edilen, yüz ve ellerdir. Çünkü onlar avret değildir. Fakat gerçek olan odur ki; el ve yüzün avret olmayışı namaz esnasındadır. Mahrem olmayan erkeklerin bakması veya onlara gösterilmesi hakkında değildir. Çünkü hür kadının bütün vücudu avrettir, mahremi ve kocası olmayan kimselerin ona bakması helal olmaz. Muayene olmak gibi zaruretler müstesna" (24)

Nesefî ise amelde Hânefi mezhebini benimsemiştir. Bu itibarla o, ahkâm âyetlerini Hânefi mezhebine göre tefsir eder.

Mesela, yukarıda bahsettiğimiz aynı âyetin tefsirinde Nesefî şöyle der: "Burada istisna edilen, yüz, eller ve ayaklardır. Bunların örtülmesinde gerçekten zorluk vardır. Çünkü kadın, esya alış-verişinde elini

(19) Et-Tefsir vel Müfessirûn, Ez-Zehebî 2. bsk. 1976 C: 1 S: 305.

(20) El-Keşşaf, Zemahşeri C: 4, S: 192.

(21) Medarik'ut-Tenzil 4. cü S: 315 Beyrût.

(22) a.g.e. ve Et-Tefsir vel müfessirûn, Ez-Zehebî, C: 1, 446. Bu hususta daha geniş bir mukayese yapabilmek için A'raf sûresinin 143, En'am sûresinin 103, Bakara sûresinin 7. âyetlerinin Keşşaf ve Nesefî'deki tefsirlerine bk.

(23) Nûr sûresi Ayet: 31.

(24) Bk. Kadı Beydâvî, mezkûr âyetin tefsiri.

kullanmaya ve yüzünü açmaya mecbur kalır. (25).

Neseî, Keşşaf'ın anlattığı Belağatâ dair nükte ve incelikleri, lafzî güzellikleri ince ve gizli manaları tefsirine almıştır. (26)

Neseî: kıraat ve i'rab farklılıklarını da açıklamıştır. Nahve taalluk eden yönleri üzerinde durmuştur. Fakat o, bu hususta da itidali esas alır, usandırıcı uzun izahlara girişmez. Ebu Hayyan'ın El-Bahr-ul muhit adlı tefsir kitabında yaptığı gibi bir nahiv kitabını andıracak tarzda teferruata dalmaz (27) Bir misal olmak üzere şu âyeti (28) zikrederim :

يسئلونك عن شهر الحرام قتال فيه قل
قتال فيه كبير

وصد سبيل الله وكفر به والمسجد الحرام

Neseî, bu âyet-i kerimeyi nahiv yönünden izah ederken şöyle der :

سبيل الله ، المسجد الحرام

üzerine atfedilmiştir. Takdir şöyledir:

هو صد عن سبيل الله

وكفر به وعن المسجد الحرام

Ferra; المسجد الحرام deki

zamire matûf olduğunu sanmıştır.

Yani; وكفر به وبالمسجد الحرام

demektir diyor. Halbuki Basrî rahivcilere göre, mecrûr zamire, zahir ismi harf-i cerri iade etmeksizin atfetmek caiz değildir. Farra'nın dediği olsaydı

âyette وكفر به وبالمسجد الحرام

denilmesi lâzım gelirdi. (29)

İmam Neseî, bu değerli tefsirinde âyetlerin okunuş farklılıklarından

bahsederken yedi mütevatir kıraati esas alır. Her kıraatin okuyucusunu da belirler. (30)

Bir Misal :

والله الذي ارسل الرياح (31)

İbn-i Kesir, Hamza ve Ali; okumuşlardır.

الرياح

Nafi', Ebû Ca'fer, Hamza, Ali ve Hafs

صيت

kelimesini şeddeli, di-

ğerleri şeddesiz okumuşlardır. (32)

Çok nadir olarak da şaz kıraatlere temas eder. Misal :

انما يخشى الله من عباده العلماء

mütevatir kıraatlere göre, الله

ref-ül, العلماء faildir. Ebu

Hanife, İbnu Abdil Aziz ve İbn-i Sirin

(28) Medarik'ut-Tenzil ve Hakaik'ut-Te'vil, C: 3 S: 140 aynı âyetin tefsiri yüz ve ellerin avret olup olmayışı mevzuunda geniş bilgi için fıkıh kitaplarına müracaat. Çünkü ahkâm hususunda kaynak; fıkıh kitaplarıdır.

(26) Bir örnek için Keşşaf ve Neseî Tefsirlerinde Bakara Sûresinin ilk âyetlerinin izahlarına bk.

(27) Et-Tefsir vel-müfessirûn, C: 1, S: 318.

(28) Bakara Sûresi, Ayet 217. Bu âyetin Bahr-ul muhitte ki tefsirine de bk.

(29) Medârik'ut-Tenzil, Neseî, C: 1, Mezkur âyetin tefsiri.

(30) Et-Tefsir vel Müfessirûn, Ez-Zehebî, C: 1 S: 306.

(31) Fatır sûresi, Ayet: 9.

(32) Medarik-ut Tenzil ve hakaik-ut te'vil, C: 3 ilgili âyetin tefsiri.

الله fail. العلماء yi

mef-ül yaparak okumuşlardır. Bu kıraatte istiare vardır. Mana şöyle olur: "kullarından Allah'ı hakkıyla ta'zim edenler, ilim sahipleridir."⁽³³⁾

Zemahşeri, tefsirinde mukadder sorulara cevap verirken; soru için

فَأَنْ قَلْتَ (yani şöyle söylersen

ve sorarsan) cevap içinde

قَلْتُ (yani, ben de cevap o-

larak derim ki) ifadelerini kullanır.

Nesefî ise, Zemahşerinin kullandığı bu ifâdeleri kullanmadan mukadder sorulara cevap verir. Misal:

وما علمناه الشعر وما ينبغي له

"Biz Resûlümüze şiir öğretmedik ve O'na şairlik de lâıyk olmaz."⁽³⁴⁾

Eğer dersen;

وفي سبيل الله مالميت =

هل انت الا اصبع رمت

Rasûlullah'ın sözüdür ve şiire benziyor. Bende cevap olarak derim ki; bu, Rasûlullah'ın hiçbir tekellûf ve zorlama yapmaksızın şiir söylemeye niyet etmeksizin zevk-i selimiyle söylemiş olduğu bir sözdür⁽³⁵⁾ Nesefî ise aynı mevzû hakkında şöyle söylüyor:

"Amma هل انت الا اصبع

رَمَيْتِ وفي سبيل الله مالميت

sözüne gelince; bu Rasûl-i Ekrem'in hiçbir tekellûf göstermeden ve şiir söylemeye de niyet etmeden zevk-i selimiyle söylediği verimli bir sözdür. Nitekim birçok insanların konuşmalarında böyle sözler görülür."⁽³⁶⁾

Zemahşeri ve ona bu hususta uyan Kadı Beydâvî, her sûrenin tefsiri

sonunda, O sûrenin faziletine dair mevzû hadisler rivâyet ederler.⁽³⁷⁾ Nesefî, bu uydurma hadisleri tefsirine sokmamıştır.⁽³⁸⁾

Nesefî; âyetleri tefsir ve te'vil ederken, usandırıcı uzun izah ve açıklamalara girişmez. Maksudı izah etmeyecek kadar da kısa kesmez, ikisi arasında orta bir yol takib eder.⁽³⁹⁾

Nesefî Tefsirinin ibâresi Beydâvî'den daha açık ve ondan biraz daha geniştir. Muğlak ifâdelere pek yer vermez.⁽⁴⁰⁾

FIKİH MES'ELELERİNE TEMASI

İmam Nesefî aynı zamanda büyük bir fıkıh alimidir. Fıkıh sahasında da asırlardan beri kaynak eser olarak kabul edilen ve okunan hâlâ okunmaya devam eden birçok kitaplar yazmıştır⁽⁴¹⁾ Eserlerinden bahsederken bunu gördük.

(33) a.g.e. S: 340 Fâtır sûresi, âyet: 28.

(34) Yasin Sûresi, Ayet: 69.

(35) El-Keşşâf, Zemahşerî, C: 1, S: 329, Beyrût.

(36) Medarik-ut Tenzil ve Hakaik-ut Te'vil, C: 3, S: 12 aynı âyetin tefsiri.

(37) Keşşaf ve Beydâvî tefsirlerinde. Sûre tefsirlerinin sonlarına bk.

(38) Et-Tefsir vel Mûfessirûn, Ez-Zehabî, C: 1, S:305. bsk. a.g.e.

(39) Manahil-ul İrfan fî Ulum-ul Kur'ân, C: 1, sh. 68 Mısır,

(40) Bir misal olmak üzere Bakara Sûresinin ilk âyetlerinin tefsirine her iki kaynağa bk.

(41) İbn-i Kemâl Paşa İmam Nesefî'yi, zayıf ile kuvvetli görüşleri birbirinden ayırabilecek ilmi güce sahip mukallid fakihlerden saymış ise de, cumhûr onu mezheb içerisindeki müctehidlerden kabul etmiştir. Hatta ondan sonra müctehid filmezheb gelmediğini söyliyener bile olmuştur. Bh. El-Fevâid-ul Behiyye Fî Terâcüm-il Hanefiyye, Leknevî, El-Hindî, S: 101 Beyrût.

İmam Neseffî, bahsettiğimiz gibi Hanefî mezhebini benimseyen bir alimdir. Bu sebeple, ahkâm âyetlerini tefsir ve izah ederken birinci derecede Hanefî mezhebinin görüşlerini, ikinci olarak da Şafîî mezhebinin görüşünü serdeder.⁽⁴²⁾ Hanefî mezhebine muhalif görüşlere cevap verir.⁽⁴³⁾

Bir misâl olmak üzere Bakara Sûresinin 222. âyetinin tefsirini nakledelim.

“... Ebû Hanîfe ve Ebû Yusûf'a göre; aybaşı halinde olan bir kadının göbek ile diz kapağı arasına, kocası çıplak olarak dokunamaz. İmam Muhammed'e göre; sadece fercine temastan sakınır, geri kalan kısımlardan temettu' edebilir. Hz. Âişe R.A. ise; “Sadece kan akan yerden intifâ, edemez, geri kalan yerlerden temettu' edebilir.”

ولا تقربوهن = Hayızlı kadın-

lara yaklaşmayın, demek “cinsî münasebette bulunmak sûretiyle onlara yaklaşmayın” demektir. Veya onlarla cima etmiye yaklaşmayın, demektir.

حتى يطهرن Hafs müs-

tesnâ, diğer Kûfe'li okuyucular bu

kelimeyi; حتى يطهرن şeklin-

de okumuşlardır. Mânâ şöyle olur: “O hayızlı kadınlar temizlenip yıkanmadıkça onlara yaklaşmayın.

يطهرن nin aslı يتطهرن dir.

Mahreleri yakın olduğu için

ط ت da idgam olunmuştur.

Diğer okuyucular ise : يتطهرن

okumuşlardır. Bu okuyuşa göre mâ-

nâ şöyle olur: “Kan kesilinceye kadar, hayız akıntısı bitinceye kadar onlara yaklaşmayın.” Bu iki farklı okuyuş, iki ayrı âyet hükmündedir. Biz Hanefî'ler, her iki okuyuşta da amel edip demişiz ki; hayızın ekseri müddetinde kan kesildi mi, kadın yıkanmamış olsa dahi kocası kendisine yaklaşabi-

rir. Bu, يطهرن kıraatiyle yani

tahfif kıraatiyle ameldir. Ekseri müddetinden az bir zamanda kan kesilse dahi, kadın yıkanmadıkça veya üzerinden bir namaz vakti geçmedikçe, kocası kendisiyle cinsî yakınlıkta bulunamaz. Bu da

يطهرن kıraatiye ameldir. Âyeti,

bu iki yönüyle manalandırmak daha doğrudur. Çünkü böyle yapılmazsa, iki kıraattan birisiyle amel etmeyi terketmek gerekir.

Şafîî'ye göre; hayız kanı kesilip de yıkanmadıkça kocası kendisine cinsî yakınlıkta bulunamaz. Şafîî'nin delili Cenab-ı Hak'ın şu kavli şerifidir:

فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ

“Aybaşı halinde olan kadınlar, hayızdan çıkıp yıkanınca onlarla cinsî yakınlıkta bulunabilirsiniz.” Şafîî böylece; her iki kıraatle ayrı ayrı amel etmemiş, bilakis aralarını cemetmiştir.”⁽⁴⁴⁾

(42) Et-Tefsir vel Müfessirûn, Ez-Zehabî, C: 1, S: 307.

(43) Bu hususu açık ve geniş olarak görmek isteyenler, Bakara Sûresinin 228, 227, Talâk Sûresinin 6. âyetinin tefsirlerine bakabilirler.

(44) Neseffî Tefsiri, C. 1, mezkûr âyetin tefsiri.

NESEFİ TEFSİRİ VE İSRÂİLİYYAT

İsrailiye kelimesinin çoğuludur. İsrâil; Hz. Yakub (A.S.)'in ismi veya lâkabıdır. (45) İsrâiliyyât denildiği zaman; İsrailî bir kaynaktan aktarılan kıssa, hikâye veya hadise anlaşılır. (46)

İmam-ı Neşefî, tefsirinde İsrâiliyyât'a hakikaten pek az yer vermiştir. Hatta bu özellik, Tefsirinin önemini artıran hususlardan birisi olmuştur. (47)

Nadir olarak İsrailiyyata yer verdiği zaman da bazan tenkidini yapar, bazan yapmadan geçer.

Meselâ Neml suresinin 16. âyetini tefsir ederken şu hikâyeyi nakleder :

"... Rivâyet olunur ki; Uveyik kuşu öttü. Süleyman (A.S.) kuşun şöyle söylediğini bildirdi: Ah! keşki şu yaratılanlar yaratılmasa idi. Tavus kuşu öttü; "yaptığın filin cinsine göre cezalanırsın" dedi. Hudhud öttü "Ey günahkârlar! Allah'dan bağışlanmanızı isteyin" dedi." (48)

İmam-ı Neşefî, bu rivâyetleri naklettikten sonra, sıhhati mevzuunda hiçbirşey söylemez, tenkidini yapmaz. (49)

Yine Meselâ Neml suresinin 35. âyetini tefsir ederken Belkis'in Süleyman (A.S.) a hediyesi mes'alesinde İsrâili hikâyeleri nakleder, fakat tenkidini yapmaz. (50)

Öte yandan Sâd sûresinin 21. 22. ve 34. âyetlerinin tefsirinde İsrailî hikâye ve uydurmalar naklettikten sonra bu rivayetlerin tenkidini yapar ve şöyle der :

"... Fakat Davûd (A.S.)'in Orya'yı öldürülüp de güzel hanımının ken-disine kalması için defalarca Belka harbine göndermesi hikayesi normal salih bir müslümana bile yakışmaz. Kaldıki yüce bir Peygamber, böyle bir çirkinliği irtikâb etsin. Hz. Ali (R.A.) dedi ki: "Kim bu uydurma hikâye ile konuşursa ona 160 sopa vurdururum ki, bu Peygamberlere iftira edenlerin cezasıdır..." (51)

Öyle anlaşılıyor ki; İmam-ı Neşefî, imân esaslarına zıt olan İsrailî hikâyelerin tenkidini yapıyor, fakat iman esaslarına aykırı, olmayan, akli ve şer'i ölçülerle çatışmayan, Sıdka ve kizbe ihtimali bulunan rivayetlerin tenkidini yapmıyor ve sadece nakille yetiniyor. (52) Bütün bunlarla beraber tekrar edelim ki Neşefî, İsrâiliyyata çok az yer vermiştir.

Bu tefsir hakkında son sözü Zerkanf'den dinleyelim :

"Bu kitab, değerli bir kitaptır. Elden ele dolaşmaktadır. Meşhûrdur, ibaresi kolaydır, manaları derindir. Bu kitap hakkında Keşfuzzunun sahibi şöyle söyler: Te'vil hakkında vâsat bir kitaptır. Çeşitli kıraat ve irâb vecihlerini toplamıştır. İşâret ve bed'i ilminin inceliklerini ihtiva e-

(45) Asim Ef. Kamus Terc. İslâm Ansiklopedisi ilgili md.

(46) Tefsîrde İsrailiyyât, Dr. Abdullah Aydemir, Diyanet Dr. Bak. yayınlarından S: 6.

(47) Et-Tefsîr vel Müfessirûn, Ez-Zehabi, C: 1, S: 308.

(48) Medârik'ut-Tenzil ve Hakaik'ut-Te'vil, En-Nesefî C: 3, S: 205.

(49) a.g.e.

(50) Medarik'ut-Tenzil ve Hakaik'ut-Te'vil, En-Nesefî, C: 3, S: 211.

(51) Medarik'ut-Tenzil ve hakaik'ut-Te'vil, En-Nesefî, C: 4, S: 38.

(52) Et-Tefsûr vel Müfessirûn, Ez-Zehabi, C: 1, S: 309.

der. Ehl-i sünnetin görüşleriyle süslenmiştir. Sapıkların ve bid'atçıların uydurmalarından uzaktır, ne usandıracak kadar uzun, ne de maksada kâfi gelmiyecek kadar kısadır.(53)

NESEFİ TEFSİRİNİN ŞERHLERİ

Nesefi Tefsiri üzerine fazla şerh yazılmamıştır. Bugün matbû olan ve elimizde istifade ettiğimiz tek şerhi; El-İklil Alâ medarik'it-Tenzil adlı şerhdir. Bu şerh, 1336 h. tarihinde, Hindistan'da 7 cilt halinde basılmıştır.(54) Şerhin müellifi; Muhammed Abdülhak El-Hindi'dir. Müellif; Kadı Beydavî'nin meşhur şerhi olan Şeyh Zâde'den son derece fazla ikti-

bas yapmış. hatta çok yerde uzun ibareleri hiç değiştirmeden almıştır.(55)

Ayrıca, Abdülhakim Efgani adında bir aliminde Nesefi tefsirine şerh yazdığını, bunun matbû olmadığını merhûm Ömer Nasuhi Bilmen, Tabakat-ul müfessirin adlı kitabında yazar. Fakat kaynak göstermez.

(53) Menahil'ul-İrfan fi Ulûm'il-Kur'ân, Ez-Zerkanî C: 1, S: 68.

(54) Tabakat-ul-Müfessûrin, Ö.N.B.

(55) Sayısız misallerden bir misal ol-

mak üzere; أولئك على مدى

âyetinin şerhlerine her iki kaynağa da bk.

